

Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2002/03:31 Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken jämte en motion med sju motionsyrkanden som väckts med anledning av skrivelsen och fyra motioner med fem motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2002.

I skrivelsen anger regeringen nya delmål under det konsumentpolitiska miljömålet. Vidare lämnas en redovisning av effekterna av ett utvalt antal miljöåtgärder inom det konsumentpolitiska området.

Vad som anförts i skrivelsen föranleder inga erinringar från utskottets sida. Utskottet avstyrker bifall till samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns sju reservationer och tre särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Inledning.....	5
Utskottets överväganden	9
Miljömålet i konsumentpolitiken.....	9
Delmålen inom miljömålet	11
Handlingsplan för hållbar konsumtion	17
Reservationer.....	20
1. Miljömålet i konsumentpolitiken (punkt 1).....	20
2. Delmål 1 (punkt 2).....	20
3. Delmål 2 (punkt 3).....	21
4. Delmål 3 (punkt 4).....	22
5. Frivillig märkning (punkt 5).....	22
6. Etisk märkning (punkt 6).....	23
7. Inrättande av hållbarhetskommision (punkt 7).....	24
Särskilda yttranden	25
1. Miljömålet i konsumentpolitiken.....	25
2. Etisk märkning.....	26
3. Inrättande av hållbarhetskommision	26
Bilaga Förteckning över behandlade förslag	27
Skrivelsen	27
Följdmotion	27
Motioner från allmänna motionstiden.....	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Miljömålet i konsumentpolitiken

Riksdagen avslår motion 2002/03:L4 yrkande 1.

Reservation 1 (fp)

2. Delmål 1

Riksdagen avslår motion 2002/03:L4 yrkandena 2 och 3.

Reservation 2 (fp)

3. Delmål 2

Riksdagen avslår motion 2002/03:L4 yrkande 4.

Reservation 3 (fp)

4. Delmål 3

Riksdagen avslår motion 2002/03:L4 yrkandena 5 och 6.

Reservation 4 (fp)

5. Frivillig märkning

Riksdagen avslår motion 2002/03:L247 yrkande 9.

Reservation 5 (m)

6. Etisk märkning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L251, 2002/03:L302 och 2002/03:Sf292 yrkande 4.

Reservation 6 (v)

7. Inrättande av hållbarhetskommission

Riksdagen avslår motion 2002/03:L4 yrkande 7.

Reservation 7 (fp)

8. Regeringens skrivelse 2002/03:31

Riksdagen lägger regeringens skrivelse 2002/03:31 till handlingarna.

Stockholm den 1 april 2003

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad Stors (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s) och Johan Löfstrand (s).

Inledning

Miljömålet – allmän bakgrund

Nuvarande nationella mål för konsumentpolitiken fastställdes av riksdagen hösten 2001 (prop. 2000/01:135, bet. 2001/02:LU2, rskr. 51). Riksdagens beslut innebär att de nationella målen för konsumentpolitiken skall vara *att konsumenternas ställning och inflytande på marknaden skall stärkas (inflytandemålet), att hushållen skall ha goda möjligheter att utnyttja sina ekonomiska och andra resurser effektivt (hushållningsmålet), att konsumenternas hälsa och säkerhet skall skyddas (säkerhetsmålet), att sådana konsumtions- och produktionsmönster skall utvecklas som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling (miljömålet) samt att konsumenterna skall ha tillgång till god vägledning, information och utbildning (kunskapsmålet).*

Miljömålet inom konsumentpolitiken infördes år 1995 (prop. 1994/95:140, bet. LU32, rskr. 438). 2001 års riksdagsbeslut innebar inga förändringar vad gäller miljömålets formulering.

Bakom införandet av miljömålet låg en strävan att starkare betona sambandet mellan konsumtion och miljö. Det ansågs vara en viktig konsumentpolitisk uppgift att försöka uppnå sådana konsumtionsmönster som belastar miljön så lite som möjligt. Vidare betonades vikten av att påverka även produktionen i denna riktning.

I samband med att de nationella målen lades fast hösten 2001 godkände riksdagen även att delmål skall anges för konsumentpolitiken. I den då aktuella propositionen redovisade regeringen, utan erinran från riksdagens sida, vilka delmål som bör gälla på området under åren 2001–2005. Delmålen representerar verksamhetsområden som, enligt regeringen, är särskilt viktiga för konsumenterna och avser områden där det finns konsumentpolitiska verktyg att tillgå för att uppnå konkreta förbättringar för konsumenterna. Delmålen syftar till att bidra till att de fem övergripande målen för konsumentpolitiken skall uppnås. Ett av delmålen som särskilt rör miljömålet är att miljömärkningen och den etiska märkningen skall få en större spridning.

1998 års skrivelse: Konsumenterna och miljön – en handlingsplan för hållbar utveckling

Centrala frågor rörande miljömålet inom konsumentpolitiken var föremål för riksdagens överväganden våren 1998 med anledning av regeringens skrivelse 1997/98:67 Konsumenterna och miljön – en handlingsplan för hållbar utveckling. I skrivelsen lade regeringen fram en handlingsplan för arbetet med att uppfylla miljömålet. Planen utgjorde ett led i arbetet för att uppnå en hållbar utveckling och syftade till att inleda en process vars syfte var att uppmuntra och underlätta för hushållen att ta ett ökat ansvar för miljön och resurshushållningen. Det var, enligt regeringen, angeläget att insatser gjordes så

att miljömålet även i praktiken fick samma tyngd som övriga konsumentpolitiska mål.

Regeringen redovisade i 1998 års skrivelse sin avsikt att ge Konsumentverket ett sektorsansvar för konsumentrelaterade konsumentfrågor och uppgiften att formulera sektorsmål för att precisera miljömålet. Vidare betonades att mer kunskap behövs om frågor som rör konsumenterna och miljön som grund för beslut om åtgärder och uppföljning. Utökad förmedling av kunskap och information till hushållen var en central del av handlingsplanen.

I skrivelsen presenterades olika åtgärder som regeringen ansåg vara viktiga när det gäller konsumtion och produktion av varor och tjänster. Också frågor om hushållens boende och resande behandlades, varvid från regeringens sida ansågs att konsumenternas val av transportmedel och bostad måste underlättas genom bättre information om miljöaspekter. Därutöver betonades den lokala konsumentverksamhetens betydelse och behovet av att stöd till frivillig verksamhet som rör konsumentrelaterade miljöfrågor prioriterades. Också betydelsen av aktivt internationellt arbete lyftes fram.

I skrivelsen uttalade regeringen sin avsikt att senast år 2001 återkomma till riksdagen med en lägesrapport om hur arbetet med miljömålet i konsumentpolitiken fortskridit och senast år 2002 redovisa effekterna av detta arbete.

Vid behandlingen av 1998 års skrivelse uttryckte utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1997/98:LU21 sin tillfredsställelse över den framlagda handlingsplanen. En plan för att inleda en process som syftar till att uppmuntra och underlätta för hushållen att ta ansvar för miljön har, framhöll utskottet, ett betydande värde och de åtgärder regeringen förutskickat antogs kunna leda till att målkonflikter lättare kunde identifieras och undvikas. Mycket talade, enligt utskottet, för att åtgärder var ägnade att bidra till en utveckling som främjar ett samhälle grundat på hållbarhet.

2002 års skrivelse: Konsumenterna och miljön

I enlighet med vad som utlovades i 1998 års skrivelse lämnade regeringen i skrivelse 2001/02:68 Konsumenterna och miljön en lägesrapport om det arbete som bedrivits för att uppnå miljömålet i konsumentpolitiken. I skrivelsen redovisades bl.a. att Konsumentverket i november 1998 fått ett sektorsansvar för konsumentrelaterade miljöfrågor och att verket utarbetat förslag till sektorsmål som preciserar miljömålet och åtgärder som man bör arbeta vidare med. Enligt skrivelsen hade Konsumentverket också tagit fram förslag till indikatorer för att kunna mäta vilken effekt konsumenternas insatser för miljön har samt för att mäta i vad mån verkets åtgärder ger resultat. Regeringen redovisade också en rad åtgärder som vidtagits eller planerades i frågor rörande konsumtion och produktion, kunskap om konsumentrelaterade miljöfrågor och kunskapsförmedling. Också åtgärder rörande boende, miljömärkning, lokal konsumentverksamhet och internationellt arbete berördes i skrivelsen.

Utskottet uttryckte i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU18 sin tillfredsställelse också över denna skrivelse. Enligt utskottet innehöll

skrivelsen värdefull information för riksdagen om det arbete som regeringen och myndigheterna bedriver för att uppnå miljömålet i konsumentpolitiken. Skrivelsen innebar också, framhöll utskottet, ett tillfälle för riksdagen och dess ledamöter att få en djupare inblick i pågående arbete.

2003 års skrivelse: Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken

I 1998 års skrivelse aviserade regeringen att man avsåg att överlämna en effektreDOvisning av miljöarbetet inom konsumentpolitiken till riksdagen under år 2002. I förevarande skrivelse lämnas en sådan redovisning av några av de åtgärder som vidtagits på området. Vidare anges i skrivelsen nya delmål inom ramen för det konsumentpolitiska miljömålet.

När det först gäller effektreDOvisningen anføres i skrivelsen att detta arbetet försvårats av att det saknas uppföljningar av vissa vidtagna åtgärder, varför det i många fall är svårt att dra några slutsatser av vilka effekter som kan ha uppnåtts. Ett annat generellt problem för utvärderingen av miljöinsatserna på konsumentområdet är, anføres det vidare, att man inte mätte av ett nolläge vid utarbetandet av 1998 års skrivelse och på så sätt förberedde för en utvärdering och en mätning av effekterna. Det är dessutom svårt att särskilja effekterna av konsumentpolitiska åtgärder och åtgärder vidtagna inom andra områden.

I skrivelsen redovisas effekterna av fyra olika insatser inom det konsumentpolitiska området, nämligen den nordiska miljömärkningen Svanen, Konsumentverkets roll som kunskapsförmedlare inom miljöområdet, provningsverksamheten inom Konsumentverket och ett myndighetsinitiativ rörande handdiskmedel med påstådd antibakteriell verkan. De redovisade åtgärderna är av olika karaktär såväl vad gäller inriktning som omfattning och skall, enligt regeringen, ses som exempel, utan ambition att ge en heltäckande bild. För en närmare redovisning av respektive område hänvisas till avsnitt 3 i skrivelsen.

Vad sedan gäller miljömålet och delmålen inom ramen för detta mål är det, enligt vad som anføres i skrivelsen, en angelägen konsumentpolitisk uppgift att medverka till att människor utvecklar konsumtionsmönster som belastar miljön så lite som möjligt. Konsumenternas ändrade efterfrågan kan således bidra till en utveckling av en mer hållbar produktion av varor och tjänster. I skrivelsen konstateras att det arbete som hittills bedrivits inom ramen för miljömålet i konsumentpolitiken främst varit koncentrerat till kunskapsförmedling i syfte att dels öka informationen till konsumenterna, dels påverka producenter, andra myndigheter och organisationer. Regeringen gör bedömningen att arbetet inom ramen för miljömålet inom konsumentpolitiken fortsättningsvis bör koncentreras till att förbättra förutsättningarna för konsumenterna att leva och agera miljömässigt. Miljömålet bör därför, enligt regeringens bedömning, utvecklas genom nya delmål. Som delmål för miljömålet inom konsumentpolitiken bör, enligt regeringens bedömning, gälla *att* det skall vara prisvärt och enkelt att agera på ett för miljön positivt sätt (delmål 1), *att* det skall finnas många konkreta exempel på positiva miljöeffekter av ett ändrat beteende (delmål 2) *och att* miljömärkningen och den etiska märkningen skall

ha en stor spridning (delmål 3). De nya delmålen syftar, enligt skrivelsen, till att bidra till att det övergripande miljömålet för konsumentpolitiken uppnås och anger inriktningen av verksamheten t.o.m. år 2005. Delmålen är generella för politikområdet, men tar framför allt sikte på Konsumentverkets arbete och dess roll som sektorsansvarig myndighet.

För att se till att det i framtiden blir lättare att följa upp och utvärdera arbetet på området skall arbetet bedrivas utifrån dessa delmål och med hjälp av indikatorer.

Konsumentverket bör, enligt skrivelsen, utveckla sitt sektorsansvar för miljöpolitiken i enlighet med de nya delmålen och öka och fördjupa samarbetet med andra myndigheter och organisationer. I det sammanhanget bör nämnas att de i skrivelsen redovisade delmålen kommit till uttryck i Konsumentverkets regleringsbrev för år 2003.

Motioner

Med anledning av skrivelsen har väckts en motion innehållande sju motionsyrkanden. Utskottet behandlar i detta sammanhang även fyra motioner med fem motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2002. Motionsspörsmålen gäller bl.a. miljömålet inom konsumentpolitiken, de olika delmålen och indikatorerna som redovisas i skrivelsen, etisk märkning och inrättandet av en hållbarhetskommission. Förslagen återfinns i bilagan till betänkandet.

Utskottets överväganden

Miljömålet i konsumentpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller miljömålet i konsumentpolitiken. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. *Jämför reservation 1 (fp).*

Skrivelsen

I skrivelsen framhåller regeringen att konsumtion och produktion i de industrialiserade länderna är den enskilt största orsaken till fortsatt negativ påverkan på den globala miljön och att det är nödvändigt att komma till rätta med denna negativa påverkan och uppnå hållbara konsumtionsmönster. Enligt vad som anförs i skrivelsen bestäms konsumtionsmönster av vanor, påverkan från reklam, pris, kunskap och sociala mönster. Konsumtion är också en del av människors sociala och individuella identifikation. I skrivelsen anförs att regeringen arbetar inom flera olika politikområden, däribland det konsumentpolitiska, med olika styrmedel för att uppnå hållbara konsumtionsmönster. Ett miljöanpassat beteende hos konsumenterna är, anför regeringen, beroende av att konsumenterna har en insikt om att det finns ett samband mellan det egna agerandet och inverkan på miljön. Kunskapsförmedling är därför ett viktigt redskap i arbetet för ett hållbart samhälle. Vidare krävs för att konsumenterna skall använda sin kunskap en väl fungerande infrastruktur med undanröjda hinder, tydliga incitament och effektiva verktyg. På lång sikt skall konsumenterna, enligt regeringens uppfattning, inte behöva välja mellan miljöanpassade och miljöskadliga varor, eftersom de miljöskadliga varorna skall ha fasats ut.

Motionen

Martin Andreasson m.fl. (fp) anser i motion L4 att skrivelsen ger uttryck för en felaktig syn på miljömålet. Målet bör, anför det, vara att underlätta för konsumenterna att kunna välja att agera på ett sätt som minskar belastningen på miljön. Enligt motionärerna måste miljömålet inom konsumentpolitiken framför allt inriktas på att ta hänsyn till miljöskadliga faktorer vid utformningen av konsumentlagstiftningen, att undvika konflikter mellan miljö- och konsumentpolitiken och att, inom ramen för att stärka konsumenternas rättigheter och ställning, underlätta deras möjligheter att träffa miljöanpassade konsumtionsval. Regeringens politik innebär, menar motionärerna, att konsumentpolitiken belastas med alltför långtgående miljöpolitiska ambitioner, vilket leder till en ökad risk för målkonflikter. Det första målet för konsumentpolitiken bör i fortsättningen vara att stärka konsumenternas ställning,

även på miljöområdet. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad som anförts om mål för konsumentpolitiken (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinar om att regeringen i den proposition som låg till grund för riksdagens beslut att införa miljömålet i konsumentpolitiken våren 1995 anförde att det är en viktig konsumentpolitisk uppgift att länka in människor i sådana konsumtionsmönster som belastar miljön så litet som möjligt. Att påverka produktionen i denna riktning var också angeläget. Det var vidare viktigt att konsumenterna blir medvetna om betydelsen av att handla – i dubbel bemärkelse – miljöanpassat trots att ett sådant handlande kan komma i strid med kortsiktiga intressen. En sådan inriktning av konsumentpolitiken låg, enligt regeringens uppfattning, i linje med FN:s handlingsprogram Agenda 21, EU:s konsumentpolitiska program och programmet för det nordiska samarbetet.

Utskottet hade inget att erinra mot vad regeringen anförde i propositionen och såg, i sitt av riksdagen godkända betänkande 1994/95:LU32, med tillfredsställelse att det allt starkare sambandet mellan miljöpolitik och konsumentpolitik kom till uttryck i ett särskilt konsumentpolitiskt mål. I likhet med regeringen framhöll utskottet att det låg i konsumenternas intressen att sådana konsumtions- och produktionsmönster utvecklas som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling.

I samband med 2001 års konsumentpolitiska beslut anförde utskottet i det av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU2 att det, mot bakgrund av det samband som finns mellan konsumtion och miljö, var självklart att de konsumentpolitiska målen även i fortsättningen skall innehålla ett miljömål och fann inte skäl att ställa sig bakom då aktuella motionskrav på förändringar av målets utformning. Miljömålet låg alltså fast.

Vad som anfördes vid miljömålets tillkomst år 1995 äger alltså giltighet. Utskottet är således inte berett att förorda en omprövning av utformningen av miljömålet inom konsumentpolitiken. Inriktningen av den nu aktuella skrivelsen ligger också väl i linje med de uttalanden som gjordes våren 1995. När det gäller synpunkterna på målen för konsumentpolitiken i övrigt som förs fram i motion L4 yrkande 1 kan konstateras att utskottet så sent som i mitten av mars 2003, med anledning av motionsyrkanden, ställt sig bakom den inriktning av konsumentpolitiken som riksdagen beslutade om hösten 2001. Skäl att nu, några veckor senare, ändra inställning i frågan föreligger inte.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motion L4 yrkande 1.

Delmålen inom miljömålet

Delmål 1 – Det skall vara prisvärt och enkelt att agera på ett för miljön positivt sätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden i vilka begärs dels uttalanden från riksdagens sida rörande priset som faktor vid produktval och användningen av ekonomiska styrmedel inom konsumentpolitiken, dels utformningen av en av indikatorerna för delmål 1, dvs. närhet till källsortering. Utskottet hänvisar i huvudsak till att det inte föreligger någon avgörande motsättning mellan motionärerna och regeringen. *Jämför reservation 2 (fp).*

Skrivelsen

I skrivelsen anförs att konsumenterna måste ges reella möjligheter att agera på ett för miljön positivt sätt. Hindren för ett miljöanpassat beteende består dels av hinder inom individen, exempelvis vanor och attityder, dels av yttre hinder som sociala normer samt institutionella och strukturella hinder. De inre och yttre hindren är nära kopplade till varandra genom att de påverkar varandra ömsesidigt. Det är, framhålls i skrivelsen, delvis regeringens uppgift att se till att så många institutionella och strukturella hinder som möjligt undanröjs.

Enligt regeringens bedömning styrs konsumenter i allmänhet av priset på varan eller tjänsten. Samtidigt är många konsumenter måna om att köpa varor av god kvalitet och kan således föredra en dyrare vara om kvaliteten är god. Regeringens slutsats av detta är att för att få konsumenter att agera på ett för miljön positivt sätt genom att välja miljöanpassade alternativ måste det miljöanpassade alternativet vara lika prisvärt som övriga alternativ. Vid en samvägning av pris och kvalitet kan det miljöanpassade alternativet, enligt regeringens bedömning, vara väl värt sitt pris, även om det är nominellt högre än andra alternativ genom att det kan ge konsumenten ett mervärde att miljöbelastningen är lägre. Konsumenterna styrs också, menar regeringen, av bekvämlighet och tid. Det måste därför vara enkelt att som konsument ändra sitt beteende så att det är till gagn för miljön.

För att minska hindren gör regeringen bedömningen att det första delmålet bör vara att det skall vara prisvärt och enkelt att agera på ett för miljön positivt sätt. Som indikatorer inom delmål 1 bör gälla dels pris på miljömärkta varor jämfört med icke miljömärkta alternativ, dels närhet till källsortering.

Motionen

I motion L4 av Martin Andreasson m.fl. (fp) anförs att regeringen i skrivelsen underskattar priset som faktor vid konsumenternas val av produkter. Enskilda formuleringar i skrivelsen ger också samtidigt uttryck för en långtgående

ambition att ändra prisincitamentsstrukturen. Det råder alltså, enligt motionärernas mening, en ambivalens i synen på prisaspekten. I skrivelsen finns också enstaka formuleringar som, enligt motionärerna, visar att regeringen har en felaktig syn på användningen av miljöinriktade ekonomiska styrmedel. Sådana styrmedel skall, menar motionärerna, användas på så sätt att de externa kostnaderna för miljöbelastningen internaliseras i producentledet. Därigenom uppnås ett incitament för producenterna att effektivisera produktionen med hjälp av exempelvis resurssnål teknik. Sekundärt fördyrar detta varan, vilket påverkar konsumenternas val av produkter. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad som anförs om ekonomiska styrmedel inom ramen för delmål 1 (yrkande 2).

I samma motion anförs att källsorteringen på många håll är organiserad på så sätt att den närmast blivit ett privilegium för den som inte är rörelsehindrad, har tillgång till bil och gott om utrymme i hemmet för förvaring av återvinningskärl. Enligt motionärerna räcker det inte med närhet till källsortering som indikator, utan den faktiska tillgängligheten måste också inkluderas i indikatorn. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda om indikator för delmål 1 (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Som framhålls i såväl regeringens skrivelse som i motion L4 yrkande 2 är priset på en produkt en av flera faktorer som har betydelse för miljöanpassade produktval. Utskottet kan för sin del inte finna att det skulle föreligga någon avgörande skillnad i synsätt mellan motionärerna och regeringen vad gäller prisets betydelse för miljöanpassade produktval eller användningen av ekonomiska styrmedel inom konsumentpolitiken. Motion L4 yrkande 2 bör därför inte föranleda något uttalande eller annan åtgärd från riksdagens sida.

När det så gäller frågan om utformningen av indikatorerna för delmål 1 delar utskottet motionärernas uppfattning att inte bara närhet till källsortering utan även faktisk tillgänglighet bör beaktas i kommande utvärderings- och uppföljningsarbete på området. Inte heller i denna frågan kan emellertid utskottet se att regeringen skulle ha någon annan uppfattning. Sålunda framhålls i skrivelsen vikten av att det inte tar för mycket tid eller är svårtillgängligt att bidra till återvinning eller att sortera avfall. I sammanhanget bör också erinras om att de i skrivelsen redovisade indikatorerna är ett första steg i arbetet med en uppföljning av delmålen och att Konsumentverket, i linje med vad som aviserats i skrivelsen, nyligen har fått i uppdrag att inventera och sammanställa förekomsten av konsument- och miljörelaterade indikatorer inom några relevanta sektorer. I uppdraget ingår också att lämna förslag på områden eller sektorer där indikatorer saknas eller behöver utvecklas. Uppdraget skall redovisas till Regeringskansliet senast den 30 september 2003. Arbetet med indikatorerna skall således fortgå. Utskottet utgår från att motionsspörsmålet kommer att uppmärksammas inom ramen för detta arbete utan att något formellt tillkännagivande från riksdagens sida kommer till stånd. En sådan in-

riktning av arbetet ligger också väl i linje med det sektorsansvar för konsumentrelaterade handikappfrågor som verket fick hösten 2001.

Nämnas bör också att regeringen till maj 2003 har aviserat en proposition som, enligt den målsättning som redovisas i skrivelsen, bl.a. kommer att innehålla förslag till åtgärder för att uppnå ett stärkt konsumentperspektiv avseende insamling av hushållsavfall, främst förpackningar, samt överväganden om det behövs ytterligare styrmedel för att samordna och utveckla avfallshanteringen generellt.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L4 yrkandena 2 och 3.

Delmål 2 – Det skall finnas många konkreta exempel på positiva miljöeffekter av ett ändrat beteende

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som rör indikatorerna för delmål 2. Utskottet hänvisar till att indikatorerna är föremål för kontinuerlig vidareutveckling och anser att pågående arbete inom Konsumentverket bör avvaktas. *Jämför reservation 3 (fp).*

Skrivelsen

I skrivelsen anføres att en förutsättning för att få konsumenterna att agera miljöanpassat är att de har tydliga incitament för det, dvs. uppgifter eller åtgärder som stimulerar till ett ändrat beteende. Ett sätt att öka konsumenternas incitament är, enligt regeringens bedömning, att öka tillgången på konkreta exempel på de positiva miljöeffekter som ett ändrat beteende har på den globala eller lokala miljön.

Det andra delmålet bör därför vara att det skall finnas många sådana exempel på positiva miljöeffekter av ett ändrat beteende. Som indikatorer för delmål 2 bör vidare, anføres det i skrivelsen, gälla antalet konkreta exempel på positiva miljöeffekter av ett ändrat beteende som publiceras på Konsumentverkets webbplats, antalet konkreta exempel på positiva miljöeffekter av ett ändrat beteende som publiceras i Råd & Rön samt antalet konkreta exempel som finns tillgängliga i butik.

Motionen

Martin Andreasson m.fl. (fp) kritiserar i motion L4 valet av indikatorer för delmål 2. Att räkna notiser i Råd & Rön och på Konsumentverkets hemsida innebär, enligt motionärerna, ett ingrepp i den redaktionella bedömningen på tidningen respektive webbsidan och kan leda till ett tryck på redaktionerna att "leverera" notiser. Ett sådant förfaringsätt är över huvud taget ett trubbigt instrument. Detta gäller även förekomsten av exempel i butik. I motionen begärs ett tillkännagivande om att indikatorerna för delmål 2 inte är accep-

tabla och att detta delmål över huvud taget inte bör gälla förrän mer hållbara indikatorer har presenterats för riksdagen (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen när det gäller vikten av att det finns incitament som stimulerar till ett förändrat beteende och att en ökad tillgång på konkreta exempel på de positiva miljöeffekter som ett ändrat beteende kan ha på den globala och lokala miljön kan fungera som sådana incitament. Utskottet har således inget att erinra mot utformningen av delmål 2.

När det gäller kritiken mot indikatorerna som förs fram i motion L4 yrkande 4 kan utskottet konstatera att motionärerna inte har något eget förslag till vilka indikatorer som bör gälla i stället. Som påpekats i föregående avsnitt är de i skrivelsen angivna indikatorerna ett första steg i en kontinuerlig utvecklingsprocess. Det kan givetvis inte uteslutas att det efter ett tag visar sig att indikatorerna för delmål 2 kan förbättras och utvecklas. Enligt utskottets mening är det dock för tidigt att i dag göra ställningstaganden om hur detta bör ske. I stället bör resultatet av det nyligen påbörjade arbetet inom Konsumentverket med att utveckla indikatorerna avvaktas.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L4 yrkande 4.

Delmål 3 – Miljömärkningen och den etiska märkningen skall ha en stor spridning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör utformningen av delmål 3 och olika spörsmål rörande etisk märkning och miljömärkning. Utskottet hänvisar i huvudsak till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida samt pågående och aviserat utredningsarbete. *Jämför reservationerna 4 (fp), 5 (m) och 6 (v).*

Skrivelsen

I skrivelsen anförts att en förutsättning för att konsumenterna skall kunna agera miljöanpassat är att de har tillgång till relevanta verktyg som syftar till att hjälpa och underlätta för dem att agera miljöanpassat. Miljömärkningen är således ett viktigt verktyg för att uppnå miljömålet inom konsumentpolitiken, eftersom den ger konsumenterna möjlighet att aktivt välja produkter som ur miljöhänsen utgör bättre alternativ. Därigenom kan produktutvecklingen påverkas i en mer miljöanpassad riktning. Även etisk märkning är, enligt regeringens uppfattning, ett viktigt verktyg för att konsumenter som vill göra val utifrån etiska aspekter skall kunna göra det. Eftersom konsumentpolitikens mål om hållbara konsumtions- och produktionsmönster numera inte endast innefattar den ekologiska dimensionen, utan även den sociala och

ekonomiska dimensionen är det, menar regeringen, relevant att under detta mål formulera ett delmål som återspeglar en sådan tolkning av begreppet hållbar utveckling.

Regeringen anser att det tredje delmålet för miljöarbetet inom konsumentpolitiken bör vara att miljömärkningen och den etiska märkningen skall ha en stor spridning. Som indikator bör gälla inköp av miljömärkta varor och tjänster uttryckt i procent av total privat konsumtion.

Motionerna

I motion L4 av Martin Andreasson m.fl. (fp) anförs att delmål 3 är alltför snävt formulerat och att regeringen blandar ihop mål och medel. Enligt motionärerna kan det inte vara ett mål i sig att det förekommer miljömärkta varor och tjänster. Däremot är det ett medel för att miljöpåverkan av konsumtionen skall minska till en hållbar nivå. Regeringens fokusering på de miljömärkta varorna innebär också en risk för att man förlorar helhetsperspektivet. Delmål 3 bör därför definieras bredare och även beakta den tekniska och metodmässiga utvecklingen inom konventionell produktion. I motionen begärs ett tillkännagivande om en utvidgning av delmål 3 (yrkande 5).

I samma motion pekas på risken för att en alltför ymnig flora av olika märkningar skapar förvirring på marknaden i stället för upplysning, vilket måste beaktas noga innan staten aktivt främjar en viss typ av märkning. En sådan analys saknas i skrivelsen. En annan nackdel med olika märkningssystem är, anförs det, att de medför administrativa kostnader som är långt ifrån försumbara för företagen. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av att uppmärksamma risken för målkonflikter mellan miljömärkning och annan märkning inom ramen för delmål 3 (yrkande 6).

I motion L247 av Inger René m.fl. (m) framhålls att märkning av varor, dvs. etisk märkning, jämställdhetsmärkning, miljömärkning och liknande, bör tillåtas att vara ett konkurrensverktyg snarare än ett statligt kontrollmedel. Lagstadgad märkning innebär merkostnader för konsumenterna samtidigt som effekterna är svårkontrollerade på mikronivå. Medvetna konsumenter väljer bäst själva vilka företag som producerar sina varor på ett sätt som passar deras intressen och val. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om frivillig märkning (yrkande 9).

Kjell-Erik Karlsson m.fl. (v) anser i motion L251 att det är viktigt att staten bidrar till de ideella organisationernas arbete för ökad kunskap och efterfrågan av rättvisemärkta varor med ekonomiskt stöd. Motionärerna begär ett tillkännagivande om att regeringen skall ges i uppdrag att tillkalla en utredning med uppdrag att se över möjligheterna att införa ett permanent statligt stöd till organisationer som arbetar med etisk märkning av produkter.

I motion L302 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall tillkalla en utredning med uppdrag att ge en helhetssyn över gällande regler och vilka alternativa vägar man kan använda för att göra ekologiska och rättvisemärkta varor billigare för konsumenten (yrkande 1). Motionärerna framhåller i samma motion att transporter är en

viktig miljöaspekt som konsumenterna inte har möjlighet att väga in vid sina köp. Genom märkning av varor med uppgift om hur långt en vara transportrats, på vilket sätt och hur mycket koldioxid som därvid släppts ut skulle konsumentmakten öka och högre krav ställas på producenter och transportörer. Motionärerna begär ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 2).

Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) begär i motion Sf292 ett tillkännagivande som går ut på att alla pensionsfonder skall åläggas att redovisa vilka sociala, etiska och miljömässiga ställningstaganden och riktlinjer som gäller i verksamheten som konsumentupplysning (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller de synpunkter på delmål 3 som förs fram i motion L4 yrkandena 5 och 6 bör erinras om att ett liknande delmål bestämdes i samband med 2001 års konsumentpolitiska beslut, nämligen att miljömärkningen och den etiska märkningen skall få större spridning. Utskottet hade då inget att erinra mot delmålet och uttalade för sin del att miljömärkning och etisk märkning är viktiga verktyg för att konsumenterna skall kunna göra väl avvägda val på marknaden.

Utskottet finner inte skäl att i dag göra någon annan bedömning och ställer sig därmed bakom delmål 3 och dess utformning. Som framgår av skrivelsen är avsikten att nu aktuella delmål skall gälla för tiden fram t.o.m. år 2005. Inför ett förnyat konsumentpolitiskt ställningstagande till delmålen för tiden efter år 2005 förutsätter utskottet att regeringen överväger de synpunkter och önskemål som förs fram i motion L4 yrkandena 5 och 6.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L4 yrkandena 5 och 6.

När det sedan gäller motion L247 yrkande 9 kan konstateras att motsvarande motionsyrkanden har avstyrkts tidigare av utskottet, bl.a. i de av riksdagen godkända betänkandena 2001/02:LU2, 2001/02:LU18 och 2001/02:LU28. Utskottet har därvid i huvudsak hänvisat till att varken miljömärkning eller etisk märkning är obligatorisk, varför ett bifall till motionsyrkandet inte skulle tjäna något syfte. Utskottet har alltså samma inställning och föreslår att motionsyrkandet skall avslås.

I fråga om de önskemål om olika åtgärder för att främja etisk märkning och redovisning som tas upp i motionerna L251, L302 yrkande 1 och Sf292 yrkande 4 bör erinras om att regeringen, i enlighet med vad som aviserats i skrivelsen, nyligen givit Konsumentverket i uppdrag att kartlägga vad som omfattas av begreppet etisk märkning och att göra en analys av hur det framtida arbetet med den etiska märkningen bör bedrivas inom ramen för konsumentpolitiken. Uppdraget skall redovisas senast den 29 augusti 2003.

Enligt vad utskottet erfarit pågår också arbete inom Regeringskansliet med att utforma direktiv till den i skrivelsen redovisade utredningen om hållbar konsumtion. I uppdraget kommer, enligt vad som närmare anges i skrivelsen, att ingå att precisera begreppen hållbar konsumtion och hållbara konsumt-

ionsmönster och hur dessa kan integreras med åtgärder för hållbar produktion, att vidga synen på vad hållbar konsumtion kan komma att innebära globalt, nationellt och på individuell nivå, att redogöra för vilka aktörer som berörs och vilka som har ett särskilt ansvar samt undersöka på vilket sätt de kan involveras, att särskilt belysa statens roll för att skapa förutsättningar för hållbar konsumtion och att föreslå strategiska områden och åtgärder på området. Utskottet utgår från att motionsspörsmålen kommer att aktualiseras såväl inom ramen för det nyligen påbörjade kartläggningsarbetet som inom det aviserade arbetet inom Regeringskansliet.

I sammanhanget bör framhållas att frågor kring etisk märkning och redovisning under senare år också rönt uppmärksamhet på EU-nivå, bl.a. i den grönbok om främjande av en europeisk ram för företagens sociala ansvar som kommissionen överlämnade i juli 2001, KOM(2001) 366. Syftet med grönboken var dels att påbörja en debatt om företagens sociala ansvar som begrepp, dels att fastställa hur man kan inrätta ett partnerskap för utarbetande av en europeisk ram för främjande av företagens sociala ansvar. I grönboken togs upp bl.a. frågor kring etisk märkning, miljömärkning och redovisning av etiska och sociala ställningstaganden. Europaparlamentet yttrade sig över grönboken i ett betänkande som antogs i maj 2002 och förde därvid fram en rad olika förslag och synpunkter på området. Bland annat uppmanades samtliga privata och kollektiva pensionsfonder inom EU att uppge etiska kriterier för sina investeringar. Grönboken och de synpunkter som framförts med anledning av denna följdes upp i ett meddelande från kommissionen som överlämnades i juli 2002, KOM(2002) 347.

Vad slutligen gäller frågan om märkning av varor med information om transportsätt, transportväg och koldioxidutsläpp, som tas upp i motion L302 yrkande 2 torde, såvitt utskottet kan bedöma, framtagandet av ett sådant märkningssystem inte vara helt problemfritt. I likhet med vad utskottet fann våren 2002 vid behandlingen av ett liknande motionsyrkande i det av riksdagen godkända betänkande 2002/03:LU18 utgår dock utskottet från att spörsmålet kommer att bli föremål för överväganden inom ramen för arbetet med att utveckla miljömärkningsarbetet.

Mot bakgrund av vad som nu har anförts finner utskottet inte skäl att ta initiativ till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionerna L251, L302 och Sf292 yrkande 4, som därför bör avslås.

Handlingsplan för hållbar konsumtion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på tillsättande av en hållbarhetskommision för aviserat arbete med en handlingsplan.

Jämför reservation 7 (fp).

Bakgrund

Vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg i augusti och september 2002 antogs en politisk deklaration och en genomförandeplan för hållbar utveckling, vilka innebär att all utveckling skall vara hållbar med en integrerad behandling av ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter. En nyckelfråga för världstoppmötet var hur arbetet för hållbar utveckling fortsättningsvis skall hanteras inom det internationella systemet. Enligt genomförandeplanen skall ett tioårigt ramverk av program till stöd för initiativ som påskyndar en övergång till hållbar konsumtion och produktion utvecklas. De åtaganden som gjordes i Johannesburg kompletterar den s.k. Millenniedeklarationen, som antogs vid FN:s generalförsamlings särskilda toppmöte i september 2000.

Även inom EU har frågor rörande hållbar konsumtion uppmärksammats under senare tid. Sålunda överlämnade kommissionen i februari 2001 en grönbok om integrerad produktpolicy, KOM(2001) 68. I grönboken tas upp en rad frågor med anknytning till hållbar konsumtion, bl.a. miljöledning, miljörevision, forskning och offentlig upphandling.

Skrivelsen

Som framgår av föregående avsnitt avser regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå en handlingsplan för hållbar konsumtion. Såväl sociala, ekologiska som ekonomiska aspekter bör, enligt regeringens bedömning, integreras i handlingsplanen. I uppdraget bör ingå att precisera begreppen hållbar konsumtion och hållbara konsumtionsmönster och hur dessa kan integreras med åtgärder för hållbar produktion, att vidga synen på vad hållbar konsumtion kan komma att innebära globalt, nationellt och på individuell nivå, att redogöra för vilka aktörer som berörs och vilka som har ett särskilt ansvar samt undersöka på vilket sätt de kan involveras, att särskilt belysa statens roll för att skapa förutsättningar och att föreslå strategiska områden och åtgärder för hållbar konsumtion.

Motionen

Martin Andreasson m.fl. (fp) kritiserar i motion L4 regeringens planer på att tillkalla en särskild utredare och utredningsuppdragets utformning. Enligt motionärernas uppfattning hade det varit lämpligare att tillkalla en hållbarhetskommission, som är ett bättre forum för ifrågavarande uppdrag än en ensamutredare. Regeringen bör således ges i uppdrag att tillkalla en sådan kommission med uppgift att göra en djupgående analys av vilka organisatoriska, ekonomiska och legala förutsättningar som behövs för att samhället bättre skall kunna hantera hållbar utveckling. I arbetet bör, anföras det, särskilt behoven av tvärdisciplinärt arbete över olika områdes- och sektorsgränser beaktas. Analysen bör vidare lämna förslag till vilka organisatoriska förändringar i vid mening som bör genomföras för att skapa ett modernt effektivt

och rationellt fungerande Sverige. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om en hållbarhetskommission (yrkande 7).

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar den aviserade utredningen och ser med stort intresse fram emot resultatet av dess arbete. Enligt utskottets mening saknas för närvarande skäl för riksdagen att ta något initiativ vad gäller den närmare utformningen av utredningen och sättet på vilket utredningsarbetet bör bedrivas.

Med det anförda föreslår utskottet att motion L4 yrkande 7 skall avslås.

Reservationer

1. Miljömålet i konsumentpolitiken (punkt 1)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:L4 yrkande 1.

Ställningstagande

I skrivelsen anför regeringen att konsumenterna på lång sikt inte skall behöva välja mellan miljöanpassade och miljöskadliga varor, eftersom de miljöskadliga varorna skall ha fasats ut. Enligt vår uppfattning ger detta uttryck för en felaktig syn på miljömålet. Målet bör i stället vara att underlätta för konsumenterna att kunna välja att agera på ett sätt som minskar belastningen på miljön. Vi menar att miljömålet inom konsumentpolitiken framför allt borde inriktas på att ta hänsyn till miljöskadliga faktorer vid utformningen av konsumentlagstiftningen, att undvika konflikter mellan miljö- och konsumentpolitiken samt att, inom ramen för att stärka konsumenternas rättigheter och ställning, underlätta deras möjligheter att träffa miljöanpassade konsumtionsval. Det leder till en ökad risk för konflikt mellan miljömålet och de andra målen att belasta konsumentpolitiken med alltför långtgående miljöpolitiska ambitioner. I tidigare sammanhang har vi framhållit att det första målet för konsumentpolitiken bör vara att stärka konsumenternas ställning. Det finns skäl att nu göra den markeringen att detta även bör gälla inom miljöområdet. Regeringen bör bedriva sitt arbete på området i enlighet med det nu sagda.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L4 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Delmål 1 (punkt 2)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L4 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

När det gäller delmål 1 underskattar regeringen, enligt vår uppfattning, priset som faktor vid miljöanpassade produktval. Samtidigt tyder vissa formulering-

ar i skrivelsen på att regeringen har långtgående ambitioner att ändra prisincitamentsstrukturen. Det råder således en ambivalens i synen på priset som faktor. Formuleringen att miljöanpassade och konventionella produkter skall likställas skulle kunna medföra stora ekonomiska ansträngningar för hushållen och innebär också ett felaktigt sätt att använda miljöinriktade ekonomiska styrmedel. Miljöavgifter bör i stället vara ett sätt att i producentledet internalisera de externa kostnaderna för belastningen på miljön. Därigenom uppnås ett ökat incitament för producenterna att effektivisera exempelvis produktionsmetoderna. Sekundärt verkar detta fördyrande på varorna, vilket får konsumenterna att beakta de faktiska miljökostnaderna vid sina konsumtionsval. Däremot är det inte rimligt eller önskvärt att staten försöker styra priserna i konsumentledet. Hänsynen till många hushålls ansträngda ekonomi bör verka avhållande på alla former av prishöjarpolitik. Det är angeläget att regeringen beaktar detta i det fortsatta arbetet på området.

Vi anser vidare att den ena indikatorn för delmål 1, närhet till källsortering, är alltför snävt formulerad. På många håll är källsorteringen organiserad så att den närmast är ett privilegium för den som inte är rörelsehindrad, har tillgång till bil och har gott utrymme för att förvara återvinningskärl. Många återvinningsstationer kan inte användas av rörelsehindrade. Indikatorn bör således kompletteras med faktisk tillgänglighet för konsumenterna. Regeringen bör därför omformulera indikatorn i enlighet härmed.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L4 yrkandena 2 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Delmål 2 (punkt 3)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L4 yrkande 4.

Ställningstagande

Kritik kan, enligt vår uppfattning, riktas mot de indikatorer som regeringen angivit för delmål 2. Att räkna notiser i Råd & Rön och på Konsumentverkets webbsida på Internet leder till ett ingrepp i den redaktionella bedömningen som de ansvariga för tidningen och webbsidan har att göra. Eftersom såväl webbsidan som Råd & Rön produceras av en av regeringen underställd myndighet, skapar indikatorerna också ett tryck på redaktionerna att "leverera", dvs. att i värsta fall minska den källkritiska granskningen för att kunna visa upp ett större antal positiva exempel. Mekaniskt räknande är över huvud taget ett mycket trubbigt instrument. Samma kritik kan, menar vi, anföras när det gäller förekomsten av goda exempel i butik. Sammantaget är det mycket tveksamt i vilken mån en trovärdig statistik blir så pass relevant att den kan

göras till indikator för ett centralt delmål inom konsumentpolitiken. Vi anser att delmål 2 inte bör gälla innan regeringen kunnat presentera mer hållbara indikatorer för riksdagen.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L4 yrkande 4, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Delmål 3 (punkt 4)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L4 yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

När det gäller delmål 3 innebär detta, enligt vår uppfattning, en sammanblandning av mål och medel. Målet kan rimligtvis inte vara att konsumenterna skall köpa miljömärkta varor utan att miljöpåverkan av konsumtion skall minska till hållbar nivå. Miljömärkningen är i många fall ett effektivt medel för att nå målet, dock inget mål i sig. Regeringens ensidiga fokusering på miljömärkta varor leder till en uppenbar risk för att man tappar helhetsperspektivet. Konsumtionens miljöeffekter påverkas således även av utvecklingen av den konventionella produktionen. Regeringen bör därför utvidga delmål 3 till att även omfatta sådan produktion.

Märkningssystemen har också vissa nackdelar som måste vägas in i bedömningen. En alltför ymnig flora av olika märkningar skapar förvirring på marknaden i stället för upplysning. Alla märkningssystem har vidare administrativa kostnader som är långt ifrån försumbara, vilket kan upplevas som en konkurrensnackdel, särskilt för små företag. Innan det statliga engagemanget i olika märkningssystem utökas bör dessa frågor noga övervägas. Regeringen bör omgående se till att sådana överväganden kommer till stånd.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L4 yrkandena 5 och 6, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Frivillig märkning (punkt 5)

av Inger René, Bertil Kjellberg och Henrik von Sydow (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:L247 yrkande 9.

Ställningstagande

I skrivelsen finns formuleringar som tyder på att regeringen inte är främmande för att införa lagstadgade märkningssystem. Enligt vår uppfattning är det därför angeläget att framhålla vikten av att miljömärkning, jämställdhetsmärkning och annan etisk märkning får fortsätta att vara konkurrensverktyg snarare än ett statligt kontrollmedel. Lagstadgad märkning innebär merkostnader för konsumenterna samtidigt som effekterna är svårkontrollerade på mikronivå. Medvetna konsumenter väljer bäst själva vilka företag som producerar sina varor på ett sätt som passar deras intressen och val.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L247 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Etisk märkning (punkt 6)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:L251, 2002/03:L302 yrkande 2 och 2002/03:Sf292 yrkande 4 samt avslår motion 2002/03:L302 yrkande 1.

Ställningstagande

I likhet med motionärerna bakom motion L251 anser jag att det är viktigt att det konkreta arbetet för rättvis handel stärks. Det är således inte tillräckligt att arbetet bara bedrivs inom ramen för ideella frivilligorganisationer med begränsade resurser. På samma sätt som staten har bidragit till att stärka arbetet med ekologiskt odlade produkter är det viktigt att staten bidrar med ekonomiskt stöd till de ideella organisationernas arbete för kunskap om och efterfrågan av rättvisemärkta produkter. Ett statligt stöd innebär också en ökad status för arbetet på området. Regeringen bör därför snarast låta utreda möjligheterna att införa ett statligt permanent stöd till frivilligorganisationer som arbetar med etisk märkning.

Från konsumentsynpunkt är det inte bara viktigt att konsumenterna genom märkning får information om på vilket sätt varorna har producerats. Det är enligt min uppfattning lika viktigt att företagen redovisar sina etiska och sociala ställningstaganden i olika avseenden. Inte minst gäller detta de pensionsfonder som numera ingår i det allmänna pensionssystemet. Jag anser att det, i likhet med vad som nyligen gjorts i Storbritannien, bör införas ett krav på att alla pensionsfonder skall redovisa de etiska, sociala och miljömässiga ställningstaganden som ligger till grund för verksamheten, exempelvis huruvida en pensionsfond investerar pensionsspararnas pengar i företag som producerar vapen. På så sätt skulle spararna ges ett bättre underlag inför sina

val av fonder. Regeringen bör låta utreda frågan och återkomma till riksdagen med förslag.

Slutligen vill jag framhålla vikten av att konsumenterna ges en möjlighet att väga in transportaspekten vid sina produktval. Genom märkning av en produkt med information om transportsätt, transportväg och hur mycket koldioxid som släppts ut under transporten ställs större krav på producenter och transportörerna samtidigt som konsumentmakten ökar. En sådan märkningsordning bör därför införas.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L251, L302 yrkande 2 och Sf292 yrkande 4 och med avslag på motion L302 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

7. Inrättande av hållbarhetskommision (punkt 7)

av Jan Ertsborn och Martin Andreasson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller utskottet motion 2002/03:L4 yrkande 7.

Ställningstagande

Vi välkomnar att regeringen avser att låta utreda begreppet hållbar konsumtion och hur detta kan uppnås. Enligt vår mening är dock en hållbarhetskommision ett bättre forum för en sådan utredning. Vi anser alltså att en hållbarhetskommision skall tillsättas i stället för den av regeringen aviserade ensamutredaren. En sådan kommission bör ges i uppdrag att göra en djupgående analys av vilka organisatoriska, legala och ekonomiska förutsättningar som behövs för att samhället bättre skall kunna hantera hållbar utveckling. I detta arbete bör särskilt behoven av tvärdisciplinärt arbete över olika ämnes- och sektorsgränser beaktas. Analysen bör vidare leda fram till förslag på vilka organisatoriska förändringar i vid mening som bör genomföras för att skapa ett modernt, effektivt och rationellt fungerande Sverige. Regeringen bör ges i uppdrag att omgående låta utarbeta direktiv till och tillkalla en hållbarhetskommision i enlighet med vad vi nu föreslagit.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L4 yrkande 7, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Miljömålet i konsumentpolitiken

av Inger René, Bertil Kjellberg och Henrik von Sydow (alla m).

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för effekterna av ett antal miljöåtgärder inom ramen för konsumentpolitiken samt lämnar förslag på nya delmål. Vi delar inte flera av de underliggande antaganden som skrivelsen är uppbyggd på och beklagar att regeringen fortsätter att förorda lösningar där makt systematiskt överförs från svenska konsumenter till centrala beslutsfattare i departement, regering och riksdag.

För det första: I skrivelsen anges att ”det är en angelägen konsumentpolitisk uppgift att medverka till att människor utvecklar konsumtionsmönster som belastar miljön så lite som möjligt.” Med det ställningstagandet använder regeringen svenska konsumenter till att bli ett medel för en överordnad politisk målsättning. Det är en utveckling som i grunden försvagar både den enskilda människans makt som konsument och marknadsekonomins välbefinnande funktioner. Problemet är inte bara att den enskilda konsumentens kapacitet och behov av ett brett utbud förringas. Det innebär också att varor och tjänster riskerar att bli dyrare, eftersom producenterna kommer att vältra över de extra kostnaderna som förslagen kan innebära på konsumenterna.

För det andra: Det är med skrivelsen uppenbart att det föreligger tydliga målkonflikter i regeringens konsumentpolitik. Miljömålet är bara ett av flera andra konsumentpolitiska mål. Hur en avvägning mellan de olika målsättningarna skall ske har regeringen hittills inte redovisat på ett trovärdigt sätt. Regeringen har inte heller initierat en diskussion – och än mindre en redogörelse – för hur pris och konkurrens påverkas av ett utvecklat miljömål. Mot bakgrund av att just låga priser och bred konkurrens tillhör kärnan av konsumenternas intressen är detta anmärkningsvärt.

För det tredje: Regeringen utgår från att högre konsumtion med nödvändighet blir en följd av ökad tillväxt och att samhället för att rädda miljön måste bryta sambandet mellan högre tillväxt och miljöbelastning. Vi motsätter oss ett sådant synsätt på tillväxt, konsumtion och miljöpåverkan. Det är både akademiskt och empiriskt belagt att miljöbelastning och tillväxt inte följs åt i ständigt uppåtgående linjer, utan att miljöbelastningen generellt når sin högsta nivå då ett samhälle befinner sig på en industriell utvecklingsnivå som i aktuell forskning kan sägas motsvara Sveriges utvecklingsnivå i mitten av 1900-talet. Efter denna punkt och under förutsättning att tillväxten ökar så tenderar miljöbelastningen i stället att minska. Tillväxt leder nämligen i de allra flesta fall till att råvaror konsumeras i mindre utsträckning i takt med att immateriella storheter ökar i värde. Till exempel kan det framhållas att banktjänster i ett land är oändligt mycket mer värda än råolja. Den här utvecklingen bekräftas av det faktum att priserna på det absoluta flertalet av våra råvaror sjunker,

snarare än ökar. Visst finns det enskilda råvaror som under särskilda omständigheter ökar i kostnad, men skulle regeringens premisser vara korrekta så skulle ökad tillväxt leda till att råvarorna blir dyrare, vilket alltså inte är fallet sett över hela fältet.

Regeringens antagande blir än allvarligare om man beaktar de bredare konsekvenserna av påståendet. Då regeringen hävdar att konsumtion leder till osund och onödig miljöbelastning signalerar regeringen att tillväxt är av ondo. Inget kan vara mer felaktigt och skadligt. Tvärtom behöver både länder i västvärlden och u-länderna växande ekonomier för att kunna möta de utmaningar – av både social och ekologisk karaktär – som samhället står inför. Men vi och andra är bättre rustade att möta de utmaningarna med en ekonomi som växer och blir större, än med en ekonomi som krymper. Inte minst med anledning av tillväxtens betydelse för mindre utvecklade länder är regeringen besvärande oklar om sin syn på tillväxt, konsumtion och miljö.

Till sist: För ytterligare resonemang och förslag om hur konsumenters makt kan stärkas och hur intresset av låga priser och hög konkurrens värnas hänvisar vi till motion 2002/03:L247 där Moderata samlingspartiet redogör för en i grunden annorlunda konsumentpolitik än den regeringen bedriver.

2. Etisk märkning

av Tasso Stafilidis (v).

Jag vill framhålla vikten av att ekologiska och rättvisemärkta varor kan säljas till samma priser som eller helst lägre priser än traditionella livsmedel. I likhet med motionärerna bakom motion L302 yrkande 1 anser jag därför att det är angeläget att få en helhetssyn vad gäller gällande regelverk och vilka alternativa vägar man kan gå för att underlätta försäljningen av sådana varor. Jag förutsätter dock att regeringen ser till att motionsspörsmålet uppmärksammas inom ramen för det nyligen påbörjade arbetet inom Konsumentverket och den aviserade utredningen om hållbar konsumtion. För närvarande har jag därför valt att inte formellt yrka bifall till motionsyrkandet. Jag avser dock att noga följa arbetet på området och återkomma i frågan om skäl för det skulle framkomma.

3. Inrättande av hållbarhetskommission

av Tasso Stafilidis (v).

I skrivelsen aviserar regeringen att man avser att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå en handlingsplan för hållbar konsumtion. Enligt min uppfattning är det kommande utredningsuppdraget mycket angeläget. Ur principiell synvinkel anser jag dock att ett utredningsuppdrag med en sådan vikt och omfattning generellt sett skall utföras inom ramen för en parlamentariskt tillsatt kommitté och inte av en ensamutredare. Jag avser att verka för att en sådan kommitté tillsätts och finner därför inte skäl att nu formellt yrka bifall till motion L4 yrkande 7.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

I regeringens skrivelse 2002/03:31 Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken anges nya delmål för miljömålet inom konsumentpolitiken och lämnas en redovisning av effekterna av vissa miljöåtgärder inom det konsumentpolitiska arbetet.

Följdmotion

2002/03:L4 av Martin Andreasson m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mål för konsumentpolitiken.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om användandet av ekonomiska styrmedel inom ramen för delmål 1.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra tillgänglighet till en indikator för delmål 1.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om delmål 2 i sin helhet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvidgning av delmål 3.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppmärksamma risken för målkonflikter mellan att främja miljömärkning och annan märkning av produkter inom ramen för delmål 3.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en hållbarhetskommission.

Motioner från allmänna motionstiden

2002/03:L247 av Inger René m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivillig märkning av varor.

2002/03:L251 av Kjell-Erik Karlsson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheten att införa ett permanent statligt stöd till organisationer som arbetar med etisk märkning av produkter utreds.

2002/03:L302 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning måste tillsättas som ger en helhetsyn över de regler som tillämpas och vilka alternativa vägar man kan gå för att göra ekologiska och rättvisemärkta varor billigare för konsumenten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det skall vara möjligt för konsumenten att se hur långt varan har transporterats, med vilket transportslag och hur stor mängd koldioxid som har släppts ut på grund av transporten.

2002/03:Sf292 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige likt England skall kräva att alla pensionsfonder skall redovisa sociala, etiska och miljömässiga ställningstaganden och riktlinjer för sin verksamhet, såsom konsumentupplysning.